

տի կազմվելը 1877 թվին, եւ ժողովի գործերի ծրագիրն եւ արդէն պատրաստ էր, բայց քանի մի արգելքներ յետաձգեցին ժողովը: Վերջապէս բոլոր արգելքներ հեռացրին եւ ժողովը տեղի ունեցաւ, թէեւ երեւելի գիտնական Լիտարէ, որ այդ ժողովի նախագահ էր, հիւանդութեան պատճառով չկարողացաւ մասնակցել ժողովի պարտաւճռնքին, նոյնպէս եւ այն անձները, որոնց գործնական օգնութիւնը կարեւոր կհամարէր ժողովը, չկարողացան ժողովին ներկայ գտնուիլ: Ժողովի անգամների թիւը մօտ 100 է կհասնէր:

Ներկայ կգտնուէին ժողովի նիստին քանի մի օտարականներ, որոնց մէջ էր նաեւ Զինական նախարարը: Ժողովի նախագահ ընտրված էր պ. Հիպպօն:

Ժողովի առաջին մասում անգամները պէտքէ խորհէին ֆիզիքական, մտաւորական եւ բարոյական կրթութեան մասին, որովհետեւ կրթութեան նպատակն է միակերպ զարգացնել մանուկի բոլոր ընդունակութիւններ, ուստի ժողովը կյայտնէր իւր ցանկութիւնը, որ այն գաստիարակութիւնը, որով միայն գիտութիւն կաւանգվի, փոխվի մի այնպիսի եղանակին, որ համապատասխան լինի մարդէն երգաշնակաւոր զարգացմանը ամեն կողմից:

Կարգապահութեան վերաբերմամբ այն եզրակացութեան հասան, որ նախկին երկիւղի եւ բռնութեան տեղ պէտքէ տիրէ յարգանք գէպի մանուկի ազատութիւն: Երրորդ խնդիրը խառն ուսման (տղաներին եւ աղջիկներին միասին կրթելու) մասին էր: Նախագահ Հիպպօն, որ 1870 թ. ճանապարհորդած էր Ամերիկայում, նոյն նպատակով, որ ծանօթանայ միացեալ նահանգների լուսաւորութեան հետ, ի պաշտպանութիւն խառն ուսման մի ճառ կարգաց, որի մէջ յառաջ կբերէր շատ փաստեր իւր խօսքերը հաստատելու համար:

Նա ցոյց կտար որ Ամերիկայում խառն ուսումը իգական սեռը հանգրեց մտաւորական եւ բարոյական բարձր կէտին, եւ զերջացրեց իւր ճառը կարեւոր համարելով սնչացնել այն հարծիքները, որոնք խառն ուսման դպրոցներ քանաչաւ արգելք կլինին: Ժողովի ատենադպիր Ֆրանկօլէն ասաց, որ խառն ուսումնաբաններ արդէն կգտնվին Ֆրանսիայում, սակայն նոցա թիւը

սակաւ առ իսկաւ Կնուագիւ եւ թէ միայն լոկ անուն կիրեն
իւրեանց վերայ մինչդեռ օրիորդները բոլորովին զատուած են
տղաներից։ Թանաքս սւսման առաջարկութիւնը ամենքն ընդունեցին։
Սա չ'ուրիշ փոքր ժողովն էր։ Երբ ժողովը հաւաքուեալ էր, ապա
Յեառայ քննվեցան մանկական հասակին վերաբերեալ առողջ
ջապահական կանոններ, դասակներէ եւ օրօրօցներէ խնդիրները։

Այնուհետեւ ժողովը քննեց ծրագիրներ եւ դաստոռուն
թեան եղանակներ։ Ժողովական անդամներից մի քանիսը հե-
տեւորական (ПОНУЖИТЕЛЬНЫЙ) եղանակը կաշտպանէին, որին
մասնաւոր դիպումս անհրաժեշտ էր հետեւեցնէ ընդհանուր
կանոն։ Իսկ միւսները առաջարկեցին գործ դնել հետեւորական
եղանակին տեղ փորձառական եւ դիտողական եղանակը որով
հետեւ առաջինը բոլորին հասկանալի էր։ Երբ ժողովը
Ժողովի մէջ առաջարկվեցան ընթերցանութիւն ուսանելու
մասին երեք միմեանց նման եղանակներ, որոնց մէջ կմանէր
նաեւ բարձր ձայնով կարդալու եղանակը։

Ամենից աւելի ուշագրութեան արժանի է Բէլժի գիտնական
Նաւէի կարգաւոր եղանակը, որը քաջատրեց աւելի քաջայայտ
կերպով տիկին Բոնիվալ, հոլոթեյնելով շատ շուտով կարգաւ
այդ եղանակով։ Նաւէի ձեռնարկով, որ շատ օգտւած կարող էր բե-
րել ֆրանսական լեզուն ուսումնասիրողներին։ Այս ձեռնարկի
գլխաւոր յատկութիւններից մին ալն է, որ նա աշակերտնե-
րին կճանաչեցնէ ձայնի գործարանների հետ եւ ցոյց կտայ
նաեւ ձայնի զանազան հնչմունքը եւ նոյա բաժանմունքը։

Երբ խնդիրը օտարազգի լեզուներ ուսանելու մասին եղաւ,
ղիճաբանութիւններ եղան Բօքերստունի եւ Օլլէնդօրֆի եղանակ-
ների մասին։ Ոմանք կարեւոր կհամարէին սովորեցնել մանուկ-
ներին օտար լեզուներ փոքր հասակից, այսինքն 3 — 5 տարեկա-
նից սկսած, որովհետեւ այդ փամանակ մանուկը կարող է տա-
նի չափ լեզուներ սովորել առանց դժուարութեան։ Ոմանք աւե-
րի լաւ կհամարէին 10 — 12 տարեկան մանուկներին սովորեց-
նել։ Սոցանից մին ալ Բիօն կաշխատի նաեւ ընդհանուր լեզու-
ների միայրբենարան յօրինել, որով կարելի է հեշտացնել բոլոր
լեզուների ուղղագրութիւնը։

Ոմանք եւս լաւ կ'համարէին սովորեցնել լեզուների արմատը, մանաւանդ Սանսկրիտ լեզուն, որ նոցա կտրժէրով բնական կհեշտացնէր մանուկին ուսանել օտար լեզուներ: Նոյնպէս առաջարկվեցաւ որ պատկերների միջոցով եւս շատ հեշտութեամբ կարելի է սովորեցնել օտարազգի լեզուները: Եւ որպէս զի կարողանան մանուկներ նոցա ձայնը եւ հնչմունքը իւրեանց սեպհականացնել, պէտքէ ամենից առաջ սովորեցնել նոցա երգեցողութեամբ: առաւել նոցա ականջը վարժեցնելու համար: Ժողովը որոշեց նոյնպէս աշխատել որքան կարելի է հեշտացնել ֆրանսական լեզուի մէջ եղած ուղղագրութեան դժուարութիւնները: Նոյնպէս արժան համարվեցաւ մտցնել ուսումնարանների մէջ համառ օտագրութեան (сѣнографія) դասարանութիւնը: Իսկ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան վերաբերմամբ աւելի լաւ համարեցին սկսել աշխարհագրութիւնը նախ տեղագրութենից: Իսկ պատմութեան մասին խորհուրդ կտայ ժողովը ուսուցիչներին սկսել պատմել աշակերտներին նախ ժամանակակից գէպքերը եւ յետոյ անցնել փոքր առ փոքր քէպիւնացեայր: Եւ քանի որ մանկայն տղայք չեն կարող հասնել մեծ տարիքի, Դէմուէն գեղեցիկ պարզ եւ տրամաբանօրէն առեւտրականաց առաջարկելով հիմնել խրաքանչիւր ուսումնարանի մէջ առանձին արուեստանոցներ եւ գիտութիւնների հետ միասին սովորեցնել նաեւ աշակերտին արուեստ, եւ մանուկը մի օրեւ է արուեստով պարագելով կղարգացնէ իւր մէջ ֆիզիքական ոյժերը: Եւ այսպիսի ուսումնարանները շատ մեծ օգուտ կտան այն մանուկներին, որոնք ասլադայում գիտաւորութիւն ունին գլխաւորապէս պարտպելու մի օր եւ է արուեստով: Յնդներն եւս իւրեանց չքաւորութեան պատճառով չկարողանալով իւրեանց զաւակներն ուսման տալ, կյանքնեան միագէտ արուեստաւորին, որ շատ կողմիտ եւ խիստ վարվելով նոցա հետ եւ ուրիշ գործերով զբաղեցնելով ոչինչ բան չի սովորեցնի նորան: Ուստի այսպիսի պատանելի աշխատանքից ազատելու եւ լուսաւորութեան շուտ հասնելու համար, պէտքէ արուեստանոցով ուսումնարաններ տարածել ամեն տեղ: Ստեանախօսը յայտնեց, որ Փարիզի մէջ արգէն նորա բաւական լաւ դրութեան մէջ կգտնվին:

Այսպիսի ուսումնարանի նպատակն է տալ մանուկներին բազմակողմանի տեղեկութիւններ եւ սովորեցնել նոցա միանգամայն ֆիզիքական աշխատութիւն, եւ այսպէսով կբացվի մանուկի առաջ իւր պարապմունքի մի առանձին ասպարէզ, որով նա կկարողանայ ընտրել այն բանը, որին ինքն աւելի սէր եւ հակումն ունի: Դէմովէնի այս գեղեցիկ տաեհախօսութիւնը բոլոր ժողովական անդամներ ուրախութեամբ ընդունեցին: Ժողովին առաջարկվեցաւ մօցնել նոյնպէս արուեստանոցներ օրիորդներին գարսցներում: Այս առաջարկութիւնները ժողովը ընդունեց:

Ժողովի ամենալաւ գործերից մին այն էր, որ նա իւրաքանչիւր նխատու գրեթէ աւելի կխորհէր կանանց լուսաւորութեան եւ դասախօսութեան մասին:

Վերջնական ժողովը կազմվեցաւ բաւական հանդիսաւոր կերպով: այս ժողովին պիտի ուղարկէր Ախտարէն մի ճառ: Բայց հիւանդութեան պատճառով չկարողացաւ կատարել իւր դիտաւորութիւնը: Քարտուղար պ. Ֆրանկօլէն ժողովի վճռած գործերի հաշիւը ներկայացրեց, որ մէկը միւսից դուրս բերել էր այնպէս ճիշդ եւ տրամաբանօրէն, որ ամենքի վերայ մեծ ազդեցութիւն արեց: Միեւնոյն ժամանակ նա յայտնեց որ ծրագիրը կազմվեցաւ ամեն մանկավարժական ժողովների համար եւ թէ ներկայ ժողովն իւր յուսացածից աւելի շատ գործ տեսաւ: Այս վերջին ժողովում տաեհախօսեց նախագահ Հիպպոն օտար տէրութիւնների մէջ տարածված լուսաւորութեան մասին, գլխաւորապէս ուշք դարձնելով ժողովրդական լուսաւորութեանը, նա անաց նոյնպէս քանի մի խօսք Ռուսիայի վերաբերմամբ եւ ցոյց կտար, որ լուսաւորութիւնը Ռուսիայի մէջ սկսվեցաւ հատարինէ Բ. կայսերու հոռ օրով, երբոր ֆրանսական մտքեր ու գաղափարներ մտնող գործեցին: Նա ուշադրութիւն դարձրեց նաեւ Ռուսիայի միջնակարգ թէ տրական եւ թէ իգական սեռի ուսումնարանների զուգընթաց գնալու վերայ, որոնք մեծ գործ տուին կանանց լուսաւորութեան: Ճառը վերջացրեց ասելով, որ կանանց լուսաւորութեան անտրճանը մի ազգի կամ ժողովրդի քաղաքակրթութեան բաւական ճիշդ չափ կարօղ է լինել: